

RENBETESKOMMISSIONENS AF 1913 HANDLINGAR

XIV

# Protokoll

Sommarundersökningar 1915 inom norra  
afdelningens område

**Protokoll fördt i lägret vid Storstennes i Kjosens  
den 24 augusti 1915.**

§ 1.

Sektionen undersökte den 23 augusti flyttningsförhållandena tvärs öfver „eidet” mellan Lyngseidet och Kjosens.

Den 24 augusti afreste sektionen från Lyngseidet till Storstennes i Kjosens. Under färden företogs en exkursion upp i Rödalen, den dal på södra sidan af Kjosens, som är belägen mellan Rörnæstind och Rödbjergtind, för att undersöka möjligheter för flyttning genom denna dal. På aftonen företogs diskussion med flyttlappen i VII distriktet Guttorm Andersson Valkeapää, som medföljt på dagens exkursion,

§ 2.

A.

Flyttningsvägen från Goalsevarre öfver Lyngseidet till VII

distriktets yttre delar passerar "eidet" på dess högsta punkt. Enligt uppgift af handelsmand Ola Giæver och flyttlappen Guttorm Andersson Valkeapää passerar den ej genom någon slättermark. Den går på S-sidan af landsvägen uteslutande genom prästgårdens och på N-sidan genom Giævers mark. Lapparnas sommarvisten äro belägna omedelbart vid flyttningssvägen på ömse sidor om landsvägen. Ett gårde finnes på N-sidan om landsvägen med grindar, som kunna borttagas vid flyttningen. Några natursvårigheter förefinnas icke på denna punkt.

### B.

Rödalen är en hängdal och i sin nedersta del ganska brant. Den är där beväxt med tät skog på båda sidor om den älf, som rinner genom densamma. Terrängen är på W-sidan om älven\*klippig och oländig, på E-sidan däremot mera jämn. Ofvan skogsgränsen, som ligger på 350 m ö. h., höjer sig dalen jämnt inåt till en ganska brant tröskel, där älfven vattendelaren är belägen på en höjd af 650 m ö. h. Afståndet från fjordstranden till vattendelaren är c:a 5 km. Terrängen är ofvan skogsgränsen till stor utsträckning blockbelamrad. Vegetationspartier finnas dock i bälten på dalbottnens E-sida. Här iakttogos svaga renstigar. — Från vattendelaren, där sektionen vände, kunde man öfverskåda den öfversta delen af dalen Goalsevagge till ett stycke nedanför den på kartan utsatta sjön, c:a 2 km. Denna del af dalen var helt och hållet upptagen af blockmark.

Enligt uppgift af Guttorm Andersson Valkeapää har en del af VII distriktets lappar en gång låtit sina vajor kalfva i nedre delen af Fornæsdalen och förde då hjorden såväl före som efter kalfningen genom Rödalen. Då dessa flyttningar försiggingo, var dock blockmarken snötäckt. Denna dal torde i allmänhet vara snötäckt till efter midsommar,

Sektionen anser, att flyttning genom dalen utan svårighet kan äga rum den tid af året, då blockmarkerna äro snötäckta, hvaremot

en flyttning under barmarkstid vore förenad med stora svårigheter och risk för renarna. För smärre flockar, som ströfva af sig sjäfva genom dalen eller sakta drifvas fram, är dalen dock möjlig att passera.

Vid eventuell flyttning genom denna dal skulle man nödgas låta renarna simma öfver Kjosén. Denna öfversimning är möjlig, om anstalter med gården vidtagas på lämpliga punkter på båda stränderna. Dock skulle en sådan anordning vid vårflyttningen vålla olägenhet för gårdarna vid Kjösberg, enär hvilplats då måste anordnas nära öfversimningsstället på N-sidan af fjorden, hvarigenom nämnda gårdars i och för sig dåliga havnegång skulle betungas.

### §3.

Handelsmand och ordförer i Lyngens herred Ola Giæver meddelade, att den bro, som byggts Öfver älfven i Stendalen, och som lapparna vid vårflyttningen begagna sig af, är byggd af kommunen, och icke, såsom af lapparna uppgifvits för kommissionen, af privatpersoner. Det har aldrig varit kommunens mening att kräfva någon ersättning af lapparna för användandet af bron.

Giæver uppgaf dessutom, att flyttningen öfver Lyngseidet enligt hans mening icke medför någon olägenhet under nuvarande förhållanden. Ej heller är lapparnas uppehåll under sommaren på den nuvarande platsen till någon olägenhet, enär de till bränsle endast använda affallsvirke. Däremot ser G. ogärna, att lappar, som icke tillhöra distriktet, hafva fast sommaruppehåll på denna plats.

### §4.

Diskussion med:

#### I.

Guttorm Andersson Valkeapää, 44 år; flyttar i VII distriktet. — V. har större delen af sitt lif flyttat i detta distrikt.

## II.

4. Utskiljning skedde våren 1914 i närheten af Vittangijoki den 6 eller 7 maj. Här bodde man kvar någon tid. Därpå flyttade man till Siilasordda midt för Keinovuopio, där man stannade några få dagar, därefter till Ailehasvuobmegæcce på svenska sidan. Härifrån fördes vinterutrustningen till Keinovuopio. I samma by voro alla distriktets lappar.

Per Mickelsson Utsi, Nils Nilsson Unga, Per Nilsson Hurri och Nils Nilsson Hurri skiljde ut sina renar vid Siilasordda och bildade egen by, som flyttade genom Govddavagge. Från Ailehasvuobme flyttade man till riksgränsen mellan Kilpisjärvi och Galggojavrrre, därifrån gick flyttningen till S-ändan af Rieppejavre, där man hvilade en natt; i dåligt väder flyttade man sedan till mynningen af Laokkaskaret, där man hvilade ett och ett hälft dygn, tills det blef bättre väder. Detta var den 12 juni. Därifrån flyttade man den 13 till Orjesuorgge i öfversta skogsgränsen. Raiderna följde hit med oxrenhjorden. Hjorden sköttes af 3 à 4 personer. Där hvilade man  $\frac{3}{4}$  dygn. Härifrån gick raiderna till Hatteng och hjorden fördes på Kitdalen W-sida förbi Kirkenæset till liden vid Melen, där renarna stannade nästan ett dygn, medan renvaktarna hvilade och gjorde sig klara för flyttningen ut till distriktet. Härifrån följde 5 man med hjorden. Nästa hviloplatz var i närheten af Stubeng, ett par timmars hvila; därifrån flyttade man till Stendalen, där man hvilade en stund i sluttningen mot Njalavarre. Flyttningen gick i Stendalen öfver bron, där man fick betala 20:— kr. för att gå öfver. (Bron är bra, men borde vara något bredare). Härifrån flyttade man till Lyngsdalen, där man hvilade 3 à 4 dygn vid Unka; här fanns då bete för renarna. Därifrån flyttade man till Goalsevage, där man hvilade ett dygn och förde sedan renarna till Goalsevarre, där man höll dem en dag, hvarefter de fördes öfver Lyngseidet till liden på N-sidan af „eidet”, där de fingo hvila en stund. Därifrån fördes renarna

till Rottenvikselven, öfver denna och släpptes så. Här finnes ett gärde för att hindra renarna att gå i forsen. Härifrån gå renarna af sig själfva genom Tyttebærdalen, en del gå raka vägen till Jægervand, om det är mycket snö ännu i Garjelvage. Renvaktarne gingo sedan förbi Jægervandet och Sör-lenangen till Nordlenangen och togo då med sig de renar, som stannat kvar på vägen.

3. Angående flyttningen med vajorna 1914 kan V. endast nämna, att dessa drefvos öfver Lyngseidet ungefär 1 vecka efter oxrenhjorden. Flyttningsvägen var densamma som med oxrenhjorden från Laokkaskaret. De vanliga hviloplatserna med vajhjorden äro Sördalen, liden ofvan Melen, liden ofvan Stubeng, Njalavarre, Lyngsdalen, där vanligen 3 à 4 dagars uppehåll göres, och Goalsevarres E-sluttning. Från Lyngseidet föras vajorna öfver Rottenvikselven, hvarefter de släppas. En del stanna sedan kvar i denna trakt hela sommaren, under det att hufvudmängden af sig själf går genom Tyttebærdalen, förbi Storstennes och upp till trakten af Jægervandets S-ända. En del vajor ströfva genast vidare ut till de yttre delarna af distriktet, fjällen mellan Sör-lenangen och Nordlenangen.
6. Under sommaren pläga Oxrenarna hålla sig ytterst på näset omkring Gamvik, till dess de i slutet af sommaren vända. Den del af vajhjorden, som stannat i trakten af Jægervandet (de flesta), håller sig där 2 à 3 veckor, hvarefter de gå ut till Miettevarre, fjälltrakten mellan Sör-lenangen och Nordlenangen. I slutet af sommaren, midten af augusti, börjar man samla renarna, först till Miettevarre, där de stanna någon tid; därefter få de dels själfva ströfva och dels föras de söderut till trakten mellan Jægervandet och Storstennes samt Bærheja. Här hållas de någon tid och drifvas då fram till en slätt ofvanför Storstennes, där man stannar en dag och märker de kalfvar som ej redan äro märkta och företager kastring. Märkning af kalfvar har dessutom under sommarens lopp företagits först

då vajhjorden uppehållits i Jægervandstrakten och sedan vid olika tillfällen af renvaktarne.

Bevakningen utfördes 1914 som vanligt af vaktposter, placerade dels 2 personer i Jægervandstrakten och dels 2 personer i trakten omkring Ruselv och Straumen. Vaktombyte skedde ungefär hvarannan vecka.

År 1914 förekommo inga takster.

7. Höstflyttningen kan sägas börja vid Storstennes. På grund af tillsägelse att påskynda flyttningen begaf man sig år 1914 härifrån redan den 28 augusti. Renhjorden fördes upp i Tyttebærdalen, där den släpptes. Ett par renvaktare stannade kvar för att göra eftersamling af bortkomna renar; de öfriga gingo längs stranden af Kjosen till Lyngseidet. Den 30 augusti insamlades renarna i Fastdalen och fördes öfver „eidet” till Goalsevarre, där de släpptes öfver natten; följande dag fördes de till Njalavarre och släpptes där öfver natten. Den 1 september fördes de längs den vanliga flyttningssvägen i „fjären” förbi Storfjordens botten öfver Storfjordelven, där klöfjerrenarna togos ur hjorden. Därefter forsatte man samma dag upp till skogsgränsen i Sördalen, där hjorden släpptes öfver natten. Följande dag fortsatte man till Dokkijokka. Här upphanns hjorden af raiderna som flyttat genom Gaskasuorgge. Ett uppehåll gjordes här under en vetka på grund af dåligt väder, hvarefter man flyttade till Golddajavrres SE-ända längs W-sidan af nämnda sjö. Under uppehållet vid Dokkijokka flyttade Jon Nilsson Kittis by förbi till W-ändan af Kilpisjärvi. Under uppehållet vid Goldajavrre „mastade” hjorden med andra hjordar i Tuipala. Först efter ett par veckors tid fingo de utskiljdt så så stor del af hjorden, att de kunde flytta vidare. Hela hjorden var ej utskiljd förrän i november månad. Brunsttiden tillbragtes vid Gaskasjokka. — På grund af den hastiga flyttningen blef eftersamlingen ej verkställd, hvarför en hel del rlar gingo förlorade.

## III.

Under de senare åren hafva inga andra variationer i renskötseln förekommit än det, att höstflyttningen plägar försiggå c:a 2 veckor senare än år 1914, hvarigenom sommaruppehållet i distriktet, särskildt i trakten omkring Jægervand, blir längre. Höstflyttningen försiggår i allmänhet ej heller så hastigt som år 1914.

V. påstår sig hafva hört, att före hans tid hafva lapparna haft sina sommarvisten vid Jægervandets S-ända och på berget Miettevarres W-sida.

Variationer, som kunna förekomma vid höstflyttningen, bestå däri, att man efter öfvergången af Stendalselven drifvit renarna öfver fjället till Skogsbergdalen (kartans Stendalen). Detta gör man ej nu, enär risk för takster förefinnes på slätter i sistnämnda dal.

## IV.

2. V. anser, att det nuvarande renantalet icke är för stort och att man för betets skull kunde utnyttja distriktet längre tid på hösten, men flyttningen skulle blifva besvärligare, om man flyttade senare, då snön kommit. Förr har det inträffat, att man flyttat så sent som i november månad.

Om icke renarna skulle få komma in i kornas havnegang, skulle de flesta delarna af distriktet blifva omöjliga att utnyttja.

3. Höstbetesland användes icke inom distriktet och öfverhufvud taget icke i Norge annat än under hvila på flyttningen.

4. V. nämde inga andra svårigheter med besättningen på flyttning svägarna än i slåttrarna i Kitdalen, där takster dock icke förekommit.

På åtskilliga ställen på flyttning svägen pläga renstölder förekomma, särskildt omkring Lyngsdalen och Stendalen.

## V.

En omläggning af flyttning svägen från Stendalen till Gievadne-



jokka, så att flyttningen skulle försiggå i fjällen, anser V. olämplig, emedan den skulle beröra slattrarna i Skogsbergdalen samt emedan insamling och nedflyttning genom Gievdnevagge skulle vara tidsödande och besvärlig.

Uppläst och godkänt den 25 augusti 1915.

Justeradt i Tromsö den 24 september 1915.

P. Lorenz Smith.

Sam. Mårtenson.